

Hastanelerde Klinik Etik Kurulları

CLINICAL ETHICS COMMITTEES IN THE HOSPITALS

Hamiyet KARAKAYA*

* Y.Hem.Dr.Deontoloji ve Tıp Tarihi Uzmanı

ÖZET

Hastane etik kurullarının bir alt kurulu olarak işlev gören klinik etik kurulları, adından da anlaşıldığı üzere sadece klinik içi etik ve değer sorunlarıyla ilgilenirler. Bu sorunlar tıbbi ve yönetsel düzeyde olabilir. Sonuçta sorunun türü ne olursa olsun en rasyonel çözümün bulunacağı bir yer olmaları bakımından klinik etik kurulları önemli gereksinimlere yanıtlar verirler.

Üyelerini klinik çalışanları ve dışarıdan kurula katılan danışman kişilerin oluşturduğu bu kurullar, genel hastane etik kurulunu, aldığı kararlardan dolayı bilgilendirmek durumundadırlar.

Son yıllarda vicdani ve ahlaki düzeyde alınan kararların rahatlık sağlamaları bakımından klinik içindeki her türlü etik sorunun çözümünde, klinik etik kurulları etkin rol oynamaya başlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Etik kurullar, Klinik etik kurulları.
Klinik etik kurullarının yapıları,
Klinik etik kurullarının işlevleri

TKlin Tıbbi Etik 1995,1:17-18

Klinik etik kurulları hastanelerce birtakım gereksinimlere göre kurulan, klinik içindeki tüm çalışanların temsilcilerinden oluşan, tartışılan konunun niteliğine göre yapılarında konsültan üyeler bulunduran ve Genel Hastane Etik Kurulunun bir alt kurulu olarak işlev gören kurullardır. Hastanelerde bulunan genel etik kurullara bağlı tüm öteki etik kurullarda olduğu gibi gerekli durumlarda danışılmak üzere bir yasal danışmanları vardır (17).

Son yıllarda sıkça karşılaşılan olaylardan bireysel sorunlara bireysel çözümler getirmenin pratik bir yarar sağlamadığını bilmekteyiz. Avrupa ve Amerika'daki bir-

Geliş Tarihi: 13.02.1995

Yazışma Adresi: Hamiyet KARAKAYA
Deontoloji ve Tıp Tarihi Uzmanı

T Klin Tıbbi Etik 1995, 1

SUMMARY

Clinical Ethics Committees working as a subcommittee of Hospital ethics committees deal only with the problems of clinical ethics as implied by their name. These problems can be at the medical and/or management level. As a result, and no matter what the problem is, a clinical ethics committee is the place where you can possibly find the most rational solution. Thus, it serves important needs within the clinical setting.

These committees, which are made up from clinical workers and the advisors who are added outside of the clinic, must inform the Hospital ethics committees about the decisions which they have taken.

During the last years, clinical ethics committees began to play an important role to solve any kind of ethical problem in the clinic, providing help about moral and conscientious decisions.

Key Words: Ethics committees (ECs),
Clinical ethics committees (CECs),
The structure of the clinical ethics committees,
Functions of the clinic ethics committees

T Klin J Med Ethics 1995,1:17-19

çok ülkede "Malpraktis" davaları ve bunları kazanmak için hastane kapılarında hasta ve hasta yakınları ile ele vermeye hazır halde bekleyen hukukçuların varlığı düşünülürse, daha az hata yapmak için topluca karar verme eylemini rasyonel bir çözüm olarak görmeliyiz. Kısmen de böyle bir gereksinimden yola çıkılarak hastanelerde klinik kararlarda iyi bir seçenek olarak klinik etik kurulların oluşturulmasına başlanmıştır (11,14).

Yüzyılımızda bugüne değin etik türünden sorunların doğuşunu engellemek için uluslararası boyutta birçok çalışma yapılmıştır. Örneğin deneylerde ve insan üzerinde yapılan araştırmalarda insana zarar verilmesini engellemek ve etik sorunları ele almak için 1968 Oslo, 1975 Tokyo, Helsinki bildireleri yayınlanmış, bu konulardaki sorunlara çözümler getirebilecek nitelikte genel, tıbbi ve etik ilkeler belirlenmiştir (10).

KLİNİK ETİK KURULLARININ AMAÇLARI

Klinik etik kurulların ilkesel amaçları da diyebileceğimiz üç temel amacı vardır.

1. Kendilerine getirilen konu ve durumun etik yönünden incelenmesi;

2. Bu durum karşısında alınacak kararı belirleme (seminer, grup çalışması, tartışma, konferans ve toplantılarda);

3. Klinik çalışanlarının, hasta ve hasta yakınlarının bu konudaki eğitimi ve bilgilendirilmesi (5,11,16).

Kurullar, sorunları geçmişe yönelik ya da gelecekle ilintili olarak incelerler. Kurula incelenmek üzere getirilen durum hakkında gerekli klinik ve klinik öncesi bilgiyi toplayıp kurul üyelerine aktarmak ve onların bu konuda bilgilendirilmesini sağlamak, soru sorup yanıt bulabilmelerine, özgürce tartışıp, düşüncelerini belirtmelerine fırsatlar vermek gereklidir. Klinik etik kurullarında kararlar oy birliği ile, eğer oy birliği sağlanamıyorsa ise oy çokluğu ile alınmalıdır. Her bir üyenin düşüncesi kurul karar raporunda belirtilmeli ve alınan karar hakkında varsa bir üst kurula bilgi verilmelidir. Etik kurullar da sonuçta kusursuz değildir ve bunlara verilen sorumluluğun da bir sınırı olması gerektiği unutulmamalıdır (2,7).

KLİNİK ETİK KURULLARININ İŞLEVLERİ

Bu kurullar adlarından da anlaşıldığı üzere klinik içi etik ve değer sorunlarıyla, klinikte var olan bir tıbbi sorunla ilgilendirilir. İşlevleri de klinik içindeki bu tür sorunların oluşmasını önleyici ya da çözüm getirici yönde planlanmıştır. Bunlar;

1. Eğitim kaynağı olma;

2. Klinikte ortaya çıkan tıbbi ya da etiksel sorunlarda yol gösterme, çözüm yolları önerme (cinsiyet anomalileri, organ aktarımları, hastaya tanısı ile ilgili gerçeğin söylenmesi, yapay dölleme, ölüden organ aktarılması, küçük yaşta hastaların hakları gibi) (16);

3. Elde bulunan maddi olanakların kimlere ve hangi önceliklerle kullanılacağına karar verme, sırada hizmet bekleyen öteki hastaların haklarını koruma (1,3,13,15);

4. Tedavi edici değeri az olan ya da olmayan bir etkenin denenmesine karar verme;

5. Klinikte yapılan bilimsel araştırmalar ve bunların araştırma ilkelerine uygun olarak yapılıp yapılmadığını denetleme;

6. Etik konulu seminerlerde danışmanlık ve önderlik etme;

7. Hastaya, hasta ailesine ve hastane çalışanlarına gereksinim duydukları konularda danışmanlık etme;

8. Bireysel olarak verilen hasta bakım kararlarında etkili olabilecek etiksel ve öteki değer yargılarını inceleme (6,12);

9. Kurula getirilen konularda ileriye dönük kapsamlı hedefler bulma;

10. Birimler arası işbirliği ile konsültan üyelerin kurula katılımını sağlayarak tanıya yardımcı olma(14);

11. Klinik çalışmalarının birbirleriyle ya da hasta ve hasta yakınlarıyla ilgili olarak çıkan sorunları uzlaştırmak ve yol göstermek için çaba harcama (6-8).

Bu işlevlerin yerine getirilmesinde hukuk sistemi ve çalışanlarıyla olan bağlantının sağlam kurulmasında sayısız yarar vardır; ayrıca yasalar karşısında zor duruma düşmek istemiyorsa bu bir gerekliliktir. Sağlık ve insanın değeri, insan hakları konusunda duyarlı ve eğitilmiş bir yasal danışmanın kurulda değilse bile danışmak üzere hazır bulundurulması gerekir (9,13,15).

KLİNİK ETİK KURULLARININ YAPISI

Klinik Etik Kurullarının üyelik yelpazesine klinik içindeki her bir grubun temsilcisi katılır ve bu katılım ne kadar geniş tutulursa klinik içi sorunlara aranan çözümler de o kadar sağlıklı olur. Buna göre kurulda;

1. Kurul başkanı, tercihen hangi klinik sorun sahibi olarak alınmış ise ya da hangi kliniğe ait etik kurul ise oradan;

2. Klinikten iki doktor uzman;

3. Hastanın kendi doktoru (hastayı kurula tanıtıcı rolde);

4. Konsültan üyeler;

5. Yasal danışman;

6. Hemşirelik hizmetleri bölümünden t,r kişi (hastaya bakım süreci geliştirmede bakımdan sorumlu);

7. Etikçi (4).

Bugüne değin klinik etik kurulları kendisine bir sorun getirildiği zaman harekete geçmişler ve o konuda yol gösterici olmuşlardır. Kendilerine götürülmeyen sorunlar ise bireysel değer yargıları ve kararlarla çözümlenmiş ve kimi zaman sorun çözücü rolündeki kişiyi zor durumlara sokmuştur. İşte bu zor durum varlığını ortadan kaldırmak için "gri" alanlar dediğimiz değer yargılarımızı ilgilendiren etik sorunların çözümü içinde etik kurulları dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de iyi bir seçenek olarak görmeliyiz.

KAYNAKLAR

1. Arthur LC. "Be effective in health care and should it strive to be?" *Ethics* 1983:311-9.
2. Brennan AT. "Medical Ethics Committees on Decisions to limit care" *Jama* 1988:803-7.
3. Brock WD. "Ethics Committees and cost containment" *Hast Center Rep* 1989:29-31.

4. Bromberg M. "Ethics Committees Members" Alb Eins Coll of Med of Yeshive Uni 1986 A46-A70.
5. Durham GR. "A standard for Ethics Committees" (Letter). New Zeland "Hospital Medical Ethics Committees a Review of Their Development". Ethics Committees. Jama 1988; 253:2693-7.
7. Harris EA. "Ethical Committees in practice" The New Zeland Med Jour 1990:299.
8. John LP. "Ethic Consultation Service in a Teaching Hospital" Jama 1988:801-11.
9. John M. "Policy and Laws" "Politics and Bioethical Commissions" "Muddling Through and the slippery slope" Jour of Health Polities 1988; 10:81-92.
10. Johnson GA. "General Ethical Codes" "Pathways in Medical Ethics" 1990:94-102.
11. Karakaya H. "Hastane Etik Kurulları ve Türkiye'de Kurulabilme Koşulları" Doktora Tezi 1992:37-40.
12. Kuçuradi I. "Etik ilişkisi" Meteksan 1988:4-16.
13. Mitchel SM, Swartz MS. "Is there a place for lawyers on Ethics Committees? A wiew from the inside" "Hasting Cent Rep 1990; 20:32-3.
14. Moldow DG. "Evaluating Ethics Committees" Hast Cent Rep 1990:23-4.
15. Özsunay E. "Gerçek kişilerin hukuki durumu" Sulhi Garan Mat Koli Şti, 1977:106-30.
16. Thomas HM. "Where are the ethics in Ethics Committees" Has Cent Rep 1988:23-8.
17. Toulmin ES. "Ethics Consultants and Ethics Committees" Arch Inter Med 1989; 149:1109-12.